

Зоряна Галаджун

Національний університет “Львівська політехніка”,

вул. С. Бандери, 12, Львів

zoriana.v.haladzhun@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-3487-6057

“РАДНИК СТАРОСТИ” ЯК МОДЕЛЬ ЮРИДИЧНОЇ ГАЗЕТИ ДЛЯ НЕФАХІВЦІВ

© Галаджун З., 2023

Роль медіа визначається їх суспільним призначенням, і це, передусім, – інформувати та формувати громадську думку. Поділ преси за типом її аудиторії є одним із основних критеріїв класифікації медіа, де поряд із спеціалізованими виданнями для фахівців певної галузі є газети та журнали для нефаківців. Зазвичай, ці видання публікують фахову інформацію, намагаючись подати її у формі, зрозумілій для людини, що не володіє фаховими знаннями загалом та спеціальною термінологією, щоб максимально задовільнити її інформаційні запити. Свою увагу ми зосередили на інформаційно-аналітичній юридичній газеті для нефаківців юриспруденції – “Радник старости”, де в цікавій та зрозумілій формі подається інформація правничого типу.

Важливим кроком для вивчення спеціалізованих видань, які різноаспектно висвітлювали юридичну проблематику, є визначення й аналіз їх тематико-типологічної специфіки. Дослідження суспільно-політичних умов для розвитку цього типу спеціалізованої преси, особливостей діяльності редакційних колегій, проблемно-тематичного вираження дає нам розуміння потреб ринку щодо інформаційних запитів і вимог суспільства в новітній історичний період, визначає необхідні компетенції авторського колективу щодо формування запотребованого аудиторією контенту юридичного спрямування, а також розкриває можливості існування самотньої преси, яка жодною мірою не може бути українським аналогом інтернаціональної корпорації.

Спеціалізована преса, що функціонувала й розвивалася в незалежній Україні, нині поступово приваблює дослідницьку увагу науковців. Однак корпус юридичних видань, що належать до спеціалізованої преси, донині залишається малодослідженим. Оскільки система законодавства кожної країни є своєрідною та оригінальною, то й вплив глобалізаційних процесів на такі видання є менш значним і здебільшого виявляється у формах подання інформації та платформах, на яких вони розміщені, а не на формованому контенті. Спеціалізована юридична преса для вузької аудиторії – в цьому випадку для нефаківців юриспруденції – не була об’єктом дослідження комунікативістів загалом, не вивчався також і тематико-типологічний образ видань, зокрема газети “Радник старости” (Харків, 2016–2022 рр.), яка видавалася для вказаної читацької аудиторії. Цю аудиторію, на яку орієнтувалися засновники газети, означуємо поняттям “нефаківці”, тобто особи, які не мають фахової юридичної освіти, однак у зв’язку з виконуваними завданнями повинні бути достатнім чином юридично грамотними.

Мета дослідження – вивчення особливостей формування правових знань у газеті для нефаківців. Завдання дослідження – узагальнення досвіду редакції видання “Радник старости” (2016–2022) у творенні моделі юридичної газети для нефаківців.

Тематико-типологічні особливості низки періодичних видань розглянуто у працях Т. Давидченко, В. Іванова, М. Недопитанського, Т. Хітрової та інших науковців. Більшість дослідників вказує, що найхарактернішими для спеціалізованої преси є параметри проблемно-тематичного спрямування та тип аудиторії. Т. Фісенко пропонує маркетинговий підхід розподілу таких часописів. Дослідниця В. Шевченко подає складники поділу журналів за читацьким призначенням, де виокремлює видання для фахівців, для широкого кола читачів та окремих груп читачів, але водночас зазначає, що журнали одного й того ж тематичного спрямування можуть бути призначені, як для фахівців, так і для широкого кола читачів. Типологію спеціалізованих видань докладно розглянуто у монографії “Ділова преса України” Л. Дудченко, в якій авторка відзначає, що “головним каталізатором розвитку ділових медіа є читацька аудиторія, готовність її до сприйняття економічної інформації”. Типологічну систему спеціалізованої медичної преси, в основні якої є два базисні принципи – аудиторний фактор та цілі комунікаційної діяльності – запропонував В. Садівничий.

Ключові слова: “Радник старости”, юридична газета, преса України, інформаційно-аналітичне видання, журналістика, редакційна колегія, періодичність, тираж, тематика, рубрика.

Вступ. Роль медіа визначається їх суспільним призначенням, і це, передусім, – інформувати та формувати громадську думку. Поділ преси за характером її аудиторії є одним із основних критеріїв класифікації медіа, де поряд із спеціалізованими виданнями для фахівців певної галузі є газети та журнали для нефахівців. Зазвичай ці видання публікують фахову інформацію, намагаючись подати її у формі, зрозумілій для людини, що не володіє фаховими знаннями загалом та спеціальною термінологією, щоб максимально задовільнити її інформаційні запити. Свою увагу ми зосередили на інформаційно-аналітичній юридичній газеті для нефахівців юриспруденції – “Радник старости”, де в цікавій та зрозумілій формі подається інформація правничої галузі.

Постановка проблеми. Важливим кроком для вивчення спеціалізованих видань, які різноаспектно висвітлювали юридичну проблематику, є визначення й аналіз їх тематико-типологічної специфіки. Дослідження суспільно-політичних умов для розвитку цього типу спеціалізованої преси, особливостей діяльності редакційних колегій, проблемно-тематичного увиразнення дає нам розуміння потреб ринку щодо інформаційних запитів і вимог суспільства в новітній історичний період, визначає необхідні компетенції авторського колективу щодо формування запотребованого аудиторією контенту юридичного спрямування, а також розкриває можливості існування самобутньої преси, яка жодним чином не може бути українським аналогом інтернаціональної корпорації.

Актуальність дослідження. Спеціалізована преса, що функціонувала й розвивалася в незалежній Україні, нині поступово приваблює дослідницьку увагу науковців. Однак корпус юридичних видань, які належать до спеціалізованої преси, донині залишається малодослідженим. Оскільки система законодавства кожної країни є своєрідною та оригінальною, то й вплив глобалізаційних процесів на такі видання є менш значним і здебільшого виявляється у формах подання інформації та платформах, на яких вони розміщені, а не на формованому контенті. Спеціалізована юридична преса для вузької аудиторії – в цьому випадку для нефахівців юриспруденції – не була об’єктом дослідження комунікативістів загалом, не вивчався також і тематико-типологічний образ видань, зокрема газети “Радник старости” (Харків, 2016–2022 рр.), яка видавалася для вказаної читацької аудиторії. Цю аудиторію, на яку орієнтувалися засновники газети, означуємо поняттям “нефахівці”, тобто особи, які не мають фахової юридичної освіти, однак у зв’язку з виконуваними завданнями повинні бути достатнім чином юридично грамотними.

Формулювання мети та завдань статті. Мета дослідження – виявлення й аналіз тематико-типологічних ознак спеціалізованої юридичної газети “Радник старости” як видання для нефахівців.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

1. Охарактеризувати основні аспекти функціонування та розвитку вказаної спеціалізованої юридичної газети.
2. Визначити типологічні риси газети, орієнтованої на конкретний сегмент читацької аудиторії.
3. З’ясувати фахову належність авторів газети, розкрити тематику їх публікацій, виявити особливості подання фахової інформації для підвищення правової грамотності керівників територіальних громад та працівників органів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історико-бібліографічному дослідженні “Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.”, здійсненому колективом дослідників Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, зібрано інформацію про українські юридичні видання, що виходили в минулі століття [16]. Тематико-типологічні особливості низки періодичних видань розглянуто у працях Т. Давидченко [2], В. Іванова [5], М. Недопитанського [8], Т. Хітрової [13] та інших науковців. Більшість дослідників вказує, що найхарактернішими для спеціалізованої преси є параметри проблемно-тематичного спрямування та тип аудиторії. Т. Фісенко пропонує маркетинговий підхід розподілу таких часописів [12]. Дослідниця В. Шевченко [15] подає складники поділу журналів за читацьким призначенням, де виокремлює видання для фахівців, для широкого кола читачів та окремих груп читачів, але водночас зазначає, що журнали одного й того ж тематичного спрямування можуть бути призначені як для фахівців, так і для широкого кола читачів. Типологію спеціалізованих видань докладно розглянуто у монографії “Ділова преса України” Л. Дудченко, в якій авторка відзначає, що “головним каталізатором розвитку ділових медіа є читацька аудиторія, готовність її до сприйняття економічної інформації” [3, с. 21]. Типологічну систему спеціалізованої медичної преси, в основні якої лежить два базисні принципи: аудиторний фактор та цілікомунікаційної діяльності, запропонував В. Садівничий. На думку науковця, типоформувальними для таких видань є такі ознаки: технологічні (видавнича форма, періодичність, тривалість виходу, регіон розповсюдження, формат, обсяг, тираж), аудиторні (трудова, інтелектуальна і соціальна діяльність; галузева спеціалізація; малі соціальні та фахові групи; вік; національність; мова; інформаційні інтереси), інформаційні (тематико-змістова спрямованість, внутрішня побудова видання, жанрово-стильова структура), функціональні (загальномедичні, галузеві, прикладні, рекламно-інформаційні, наукові, науково-популярні, популярні, офіційно-документальні, хронікально-документальні, статистичні, довідкові), організаційно-редакційні (засновник та/чи видавець, місце і роль редактора, а також авторський склад) [10, с. 59–68]. М. Недопитанський вважає, що успішність інформаційно-аналітичної газети можлива лише тоді, коли редакція чітко орієнтується на конкретний сегмент аудиторії [9].

Виклад основного матеріалу. Перше число інформаційно-аналітичної газети “Радник старости” вийшло у світ 14 червня 2016 р. Саме в цей час відбувалася реформа в об’єднаних територіальних громадах і формувався новий інститут – інститут старости. Староста, відповідно до Закону України № 396-IX від 19.12.2019 р., є виборною посадовою особою органів місцевого самоврядування, що обирається жителями села, селища (сіл, селищ), розташованого на території відповідного старостинського округу, на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі впродовж п’яти років [5]. Згідно із задумом видавців, газета мала бути інформаційно-аналітичним виданням для старост та органів місцевого самоврядування, завданням якої визначалося стати “добрим товаришем та порадиником не лише органам влади, а й безпосередньо старостам та мешканцям об’єднаних територіальних громад” [1]. Отже, цільовою аудиторією видання є, передусім, керівники територіальних громад (старости, в. о. старости, голови місцевих рад), працівники органів місцевого самоврядування, а також особи, які зацікавлені у налагодженні діяльності на місцевому рівні.

Засновником та видавцем газети був видавничий дім “Фактор” (ТОВ “ФАКТОР-МЕДІА”) (м. Харків), що діяв за підтримки Міністерства регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства України та швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO. Газету тиражувала друкарня “Фактор-Друк”, що також знаходиться у Харкові. На сайті видавництва вказано “Ми керуємо найбільшими професійними майданчиками для бухгалтера в Україні. Наші проекти відрізняються великою часткою лояльної аудиторії, яка має справу з фінансами підприємств і має стабільний дохід вище середнього”. Крім газети “Радник старости”, підприємство видавало ще низку журналів: “Податки&бух облік”, “Оплата праці”, “Бухгалтер 911”, “Бюджетна бухгалтерія”, “Кадровику”. Всі часописи розраховані на бухгалтерів та кадрів як бюджетних підприємств так і бізнесу. Підприємство має свій сайт, інформація на якому постійно оновлюється і містить постійні рубрики (новини, журнали, книги, відео, навчання, а також – законодавство, довідкова рубрика, фактор-інспектор, календар бухгалтера, обране, акції, ціни, допомога та підтримка, зворотній зв’язок). Окремо надано можливість шукати інформацію за темами статей (ПДВ, ПРО, ЄСВ, ФОП, звільнення, штрафи тощо) [11].

Головним редактором упродовж усіх років існування газети була Яна Брусенцова – директор департаменту видань для публічно-правової сфери, головний редактор видання “Місьцеве самоврядування”, юрист, спеціаліст із питань децентралізації. Крім організації роботи газети, Я. Брусенцова публікувала матеріали до рубрик “Староста-посадова особа” та “Повноваження старости” (по вісім матеріалів), “Практикум для старости” (чотири матеріали). Посаду відповідального випускаючого видання обіймали А. Петрищева (№ 1–2, 2016; № 1, 2017) та Е. Олійник (№ 2, 2017 – № 4/3, 2022). Першим заступником головного редактора стала О. Мороз – юрист-аналітик видавничого дому “Фактор”. Посада ця з’явилася вже під час роботи над третім номером газети у 2017 р. Крім того, О. Мороз була автором багатьох матеріалів до рубрик “Повноваження старости”, “Староста-посадова особа”, “Громада та староста”, “Судова практика”, “Практикум для старости”.

Від початку 2021 року посаду заступника головного редактора займає О. Ковшова – економіст-аналітик видавничого дому “Фактор”, авторка матеріалів до рубрик “Повноваження старости”, “Староста-посадова особа”, “Громада та староста”, “Практикум для старости”, “Фінанси та майно”. Художнє оформлення газети здійснювали І. Севастьянова, В. Погрібна, Ю. Гладченко. У 2021 р. створено Редакційну колегію, яку очолив С. Чернов – депутат Харківської обласної ради, президент Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування “Українська асоціація районних та обласних рад”, президент Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області. Редколегія складалася із семи членів, до якої, крім С. Чернова, входили керівники різних ланок Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування О. Слобожан, І. Фурсенко, М. Тітов, президент Асоціації фінансистів України Т. Таукешева, директор НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрНУ С. Серьогіна та керівник швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO О. Гарнець.

Як відзначала Я. Брусенцова, у складі редколегії та авторів видання немає жодного професійного журналіста, що, на її думку, зумовлено специфікою видання [14], оскільки система законодавства щодо правового статусу старости громади лише напрацьовується, основні зусилля покладаються, передусім, на юридичну допомогу керівнику громади – розуміння правового статусу (прав, обов’язків, гарантій діяльності, відповідальності), форм комунікації з громадянами, представниками держави тощо. Авторами матеріалів видання були юристи-науковці та практики (Л. Федченко, А. Сербіна, М. Ковтун, В. Михальська, Т. Кравченко, В. Козіна, О. Мороз), економісти та фінансисти (О. Ковшова, Т. Станкус), психологи (О. Зімовін), фахівці в царині місцевого самоврядування (А. Бондаренко, Г. Осадча, О. Врублевський, О. Тертишна, А. Мацокін) та старости селищ об’єднаних територіальних громад (В. Чоботарь, В. Паламар).

Газета виходила українською мовою із періодичністю один раз на квартал впродовж 2016–2022 років, хоч у вихідній інформації деяких чисел вказано, що один раз на місяць (до прикладу – № 1–2, 2021 року). У 2016 з’явилося лише два номери – № 1 та № 2 і більше випусків – оди-

надцять – у 2022 році, але вони виходили як частини чотирьох заявлених випусків із такою нумерацією: № 1, № 2/1, № 2/2, № 2/3, № 3/1, № 3/2, № 3/3, № 3/4, № 4/1, № 4/2, № 4/3. Усі номери за 2022 р. мали лише електронний формат, жодна газета не вийшла друком.

Тираж видання суттєво змінювався впродовж років виходу: від однієї до чотирьох тисяч примірників (1 тис. – 1/2016, 2/2017, 4/2018, 1–4/2019; 2 тис. – 3–4/2017, 1–3/2018; 3,5 тис. – 1–4/2021; 4 тис. – 2/2016, 1/2017). Газета виходила у чорно-білому виконанні, форматом А4, практично не містила реклами, хоча заявлена площа 1 % [6], оголошення розміщені на її шпальтах, – переважно одне у випуску, на останній сторінці – пропозиція консультативних послуг редакції самого видання. Матеріали наповнені інфографікою, таблицями, взірцями документів, бланків.

Кожен номер газети містив на титульній сторінці анонс кількох матеріалів із зазначенням сторінок (з 2016 р. до 2020 р. – трьох матеріалів, з 2021 р. – чотирьох, а також вказувалася тема номера). Рубрикація видання є сталою, як правило, – 3–5 рубрик в кожному числі. Більшість із них повторюється із номера у номер, як от “Староста – посадова особа”, “Повноваження старости”, “Громада та староста”, частина з’являється в окремих номерах (“Фінанси та майно” (№ 2, 2016; № 1–3, 2017; № 1, 3, 2018), “Судова практика” (№ 1, 3, 2017; № 1, 4, 2018; № 1, 2019), “Практикум для старост” (№ 1–4, 2018; № 1–4, 2019; № 1–4, 2021), “Тема номера” (№ 1–4, 2021), а деякі – лише у одному випуску (“Виконавчий комітет та старости” (№ 1, 2016), “Виконавчий комітет, рада та староста” (№ 2, 2017), “Дискусійні питання” (№ 3, 2021).

Перший номер газети відкривався вступними словами першого заступника Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства В. Негоди та керівника Швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO О. Гарнець, в яких наголошувалося на важливості реформи місцевого самоврядування, на визначенні особливості і ключової ролі старости громади, потреби надання їм постійної методологічної допомоги для ефективного виконання поставлених перед ними завдань [7, с. 2, 3].

Однією з постійних рубрик газети є “Староста – посадова особа”, під якою вміщувалися від одного до чотирьох матеріалів. Основні акценти у розділі зроблено саме на окресленні статусу посади старости – порядку її заміщення, його прав та гарантій діяльності, обов’язків та відповідальності, випадків конфлікту інтересів (№ 1, 2016; № 2, 2017; № 2–4, 2019); фінансових аспектів – електронному декларуванню, зміні майнового стану, бюджету громади, правовому статусі подарунків, нарахування заробітної плати (№ 1–2, 2018; № 3, 2017; № 3, 2019; № 4, 2021); правової захищеності старости – можливостям звернення до правової допомоги та правових послуг, внесення запису до трудової книжки, надання відпуски, тимчасове заміщення (№ 3, 2017; № 1, 2018; № 3, 2019; № 2, 2021); роботі з громадою – організація громадських зборів, інформування ради про свою роботу, посередництво, надання нотаріальних послуг, військовий облік, ефективне представлення інтересів громади (№ 3, 2017; № 2, 2018; № 1, 2019; № 2–3, 2021) та інші. Всі матеріали чітко структуровані, інформація часто міститься у таблицях з посиланнями на статті відповідних нормативно-правових актів. У низці номерів цей розділ доповнено підрубрикою “Актуальні запитання”, в якому вміщено, як правило, відповідь на поточну проблему конкретного старости громади – оформлення закордонного відрядження, судова практика щодо змін майнового стану, компенсація за чергування у вихідні та святкові дні, зарахування стажу, форми забезпечення інтересів старостату, особливості створення фонду громад, відповідальність за майно округу, адміністративна відповідальність старости за вчинене правопорушення та інші. Матеріали до рубрики готували головний редактор, юрист Я. Брусенцова, головний редактор спецвипуску “Юридична практика”, адвокат А. Сербіна, юрист-аналітик О. Мороз, адвокат, шеф-редактор видання В. Козіна, адвокат Т. Кравченко, економіст-аналітик О. Ковшова, староста чотирьох сіл об’єднаної територіальної громади В. Паламар, експерт з питань місцевого самоврядування, сертифікований тренер А. Мацокін.

“Повноваження старости” – ще одна з постійних рубрик видання, в якій розміщується, як правило, два – чотири матеріали, але у деяких випусках міститься одна (№ 1–2, 2019), а у інших – сім статей (№ 4, 2021). Інформація будується навколо важливого для керівника територіальної гро-

мади питання, тому завжди цитуються статті нормативно-правових актів, які врегульовують певну проблематику, моделюються конкретні ситуації з варіантами вирішення. Логічним виглядає описувати тематику рубрики за повноваженнями старости, що визначені у статті 54/1 Закону [4], оскільки матеріали висвітлюють проблеми саме у відповідності до цих завдань, до прикладу:

– п. 1: “уповноважений сільською, селищною, міською радою, яка його затвердила, діяти в інтересах жителів відповідного старостинського округу у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради” – *“Повноваження старости через призму членства у виконавчому комітеті”* (№ 3, 2019); *“Про участь старости в роботі виконавчого комітету ради ОТГ”* (№ 4, 2018);

– п. 2: “бере участь у пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради та засіданнях її постійних комісій з правом дорадчого голосу. Бере участь у засіданнях виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради” – *“Староста та його участь у пленарних засіданнях”* (№ 4, 2018);

– п. 3: “має право на гарантований виступ на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, засіданнях її постійних комісій з питань, що стосуються інтересів жителів відповідного села, селища” – *“Звіт старости: як, про що та коли?”* (№ 3, 2017), *“Письмове погодження старостою проектів рішень ради та виконавчого комітету”* (№ 4, 2018);

– п. 4: “сприяє жителям відповідного села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування місцевих органів виконавчої влади, а також у поданні відповідних документів до зазначених органів. За рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради надає адміністративні послуги та/або виконує окремі завдання адміністратора центру надання адміністративних послуг (у разі утворення такого центру – *“Сприяння жителям у підготовці документів, що подаються до ОМС”* (№ 2, 2018), *“Повноваження старости на складання документів”* (№ 1, 2019);

– п. 5: “бере участь в організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу та у здійсненні контролю за їх виконанням” – *“Участь старости у виконанні рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування”* (№ 4, 2018), *“Порушення правопорядку в селі: можливі дії старости”* (№ 2, 2019), *“Проводимо роботу з населенням: спалювання сміття та відповідальність”* (№ 3, 2019);

– п. 6: “бере участь у підготовці проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу” – *“Староста та місцевий бюджет: який зиск для громади”* (№ 1, 2016), *“Яким чином староста може впливати на запровадження місцевих зборів та податків”* (№ 4, 2019);

– п. 7: “вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного старостинського округу виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб” – *“Адмінпорушення та відповідальність: що може староста”* (№ 2, 2016; № 1, 2017);

– п. 8: “бере участь у підготовці проектів рішень сільської, селищної, міської ради, що стосуються майна територіальної громади, розташованого на території відповідного старостинського округу” – *“Вирішення земельних спорів: роль старости”* (№ 1, 2018), *“Роль старости у вирішенні проблем самовільного будівництва”* (№ 2, 2018);

– п. 9: “бере участь у здійсненні контролю за використанням об’єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу” – *“Здійснюємо контроль за використанням об’єктів комунальної власності”* (№ 3, 2017); *“Нагляд за бюджетними установами: дії старости”* (№ 3, 2018);

– п. 10: “бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інформує сільського, селищного, міського голову, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради про результати такого контролю” – *“Повноваження старости: інформування населення про заходи благоустрою”* (№ 3, 2017), *“Контроль за станом благоустрою: участь старости”* (№ 2, 2017);

– п. 11: “отримує від виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для здійснення наданих йому повноважень” – “*Запити на отримання інформації у зв’язку виконанням повноважень*” (№ 2, 2017); “*Остерігаємося помилок: нюанси роботи зі зверненнями громадян*” (№ 2, 2018); “*Повноваження старости на складання документів*” (№ 1, 2019);

– п. 12: “сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведеному загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному старостинському окрузі” – “*Органи самоорганізації населення: правовий статус, порядок утворення та діяльності*” (№ 2, 2017), “*Утворення ОСН: застосовуємо на практиці*” (№ 3, 2017), “*Взаємодія старостиз ОМС у межах звернень громадян*” (№ 1, 2018), “*Соціальні мережі – зручний інструмент комунікації для старост та громади*” (№ 3, 2019), “*Договірні відносини та участь у них старости*” (№ 3, 2018);

– п. 13: “здійснює інші повноваження, визначені цим та іншими законами” – “*Нотаріальні дії: пам’ятка для старости*” (№ 1, 2016), “*Акти цивільного стану: дотримуємося правил реєстрації*” (№ 2, 2016; № 1, 2017), “*Роль старости у захисті дітей: чужих дітей не буває*” (№ 3, 2018).

Крім матеріалів, тематика яких пов’язана із завданнями старости згідно зі законом, є частина, яка стосується правових аспектів врегулювання трудових відносин особи, що займає посаду старости – “*В. о. старости звільнився: як вийти із ситуації правильно*” (№ 2, 2018), “*Хто хоче бути в. о. старости?*” (№ 4, 2019), “*Заміщення старости старостою: чи можливо?*” (№ 1, 2018).

Авторами публікацій цієї рубрики були вже названі вище фахівці – Я. Брусенцова, А. Сербіна, О. Мороз, Т. Кравченко, О. Ковшова, В. Паламар, А. Мацокін, а також юрист, головний редактор видання “Місьцеве самоврядування” Л. Федченко, експерти з питань місцевого самоврядування – менеджер з комунікації проекту А. Бондаренко та експерт-консультант проекту О. Врублевський.

Відзначимо ще одну постійну рубрику газети – “Громада та староста”. У кожному номері газети представлено під цією рубрикою від одного до трьох матеріалів, в деяких номерах до цієї рубрики ще додатково вміщено підрубрику “Актуальні запитання”. Тематика матеріалів формується відповідно до таких основних проблем:

– способи та інструменти налагодження комунікації між старостою та мешканцями (“*Робота старости у громаді: звернення та особистий прийом*” (№ 2, 2016), “*Як мотивувати членів ОТГ до участі у місцевому самоврядуванні*” (№ 1, 2017), “*Як старості налагодити конструктивну співпрацю з громадськістю*” (№ 1, 2019), “*Ефективна комунікація старост з мешканцями*” (№ 3, 2017);

– особливості формування бюджету участі (“*Старостинські округи крізь призму бюджету участі*” (№ 4, 2018), “*Бюджет участі: цікавинки для старост*” (№ 2, 2017);

– місцеві ініціативи (“*Самі “з вусами”:* староста як “лобіст” місцевих ініціатив” (№ 1, 2016), “*Юридичні нюанси проведення спільних заходів для суміжних територіальних громад: ярмарки, змагання, свята*” (№ 1, 2019), “*Про туризм: зелений, культурний, подієвий і не тільки*” (№ 3, 2021).

Авторами матеріалів цього розділу були також Я. Брусенцова, А. Сербіна, О. Мороз, В. Козіна, О. Ковшова, А. Мацокін, до яких долучилися й інші фахівці – заступник головного редактора газети “Бюджетна бухгалтерія” Т. Станкус, кандидат психологічних наук, практикуючий психолог О. Зімовін, староста с. Червона Діброва Глибоцької об’єднаної територіальної громади Чернівецької області В. Чоботар.

Матеріали про формування та наповнення місцевого бюджету об’єднаної територіальної громади (“*Доходи і видатки об’єднаної територіальної громади*” (№ 2, 2016); “*Наповнення бюджету: роль старости*” (№ 2, 2017); “*Ми поділили апельсин: про розподіл коштів між старостинськими округами*” (№ 3, 2018), “*Практичні аспекти ініціювання та подання бюджету участі*” (№ 3, 2017), місцеві програми та стратегії розвитку (“*Місцеві програми розвитку та участі громади*” (№ 1,

2017); “*Стратегія розвитку: нотатки для старости*” (№ 1, 2018), практичні аспекти оплати праці старости (“*Хто та як має преміювати старост*” (№ 4, 2018) були основними темами, що розкривалися у рубриці “Фінанси та майно”. Розділ не був постійним, вмщував один матеріал у номері. Автори публікацій – відомі нам за описаними вище рубриками фахівці: О. Ковшова, Т. Станкус, А. Мацокін.

Результати розгляду судами різної спеціалізації конкретних справ за участю старост – адміністративних (“*Забарились зі поданням декларації: адміністративний протокол та штраф*”, “*Староста як відповідач в адміністративному судочинстві*” (№ 4, 2018), кримінальних (“*Кримінальне провадження та вирок: неподання декларації старостою*” (№ 1, 2019), “*Дрібне хуліганство: справа за участю старости*” (№ 3, 2017), цивільних (“*Староста – третя особа у цивільному провадженні: права та обов’язки*” (№ 3, 2017), “*Ігнорування звернень громадян – привід для стягнення моральної шкоди*” (№ 1, 2018), трудових (“*Виплати в.о. старости після звільнення*” № 1, 2017) є темами матеріалів у рубриці “Судова практика”. У розділі містилися як правило одна, рідше – дві статті, автори яких – юристи А. Сербіна, Л. Федченко, О. Мороз.

Ще однією рубрикою газети є “Практикум для старости”, де публіковано від двох до п’яти матеріалів. Автори намагалися надати методичну допомогу старостам щодо різних аспектів їх діяльності: роботі з мешканцями (“*Робота старости з молоддю: попередження боулінгу*” (№ 1, 2019), “*Комунікація для громади: інформаційні майданчики та медіа у роботі старости*” (№ 2, 2019), з підприємствами (“*Налагоджуємо взаємодію з ГО та підприємствами*” (№ 1, 2018), організацією праці (“*Офіси старост та інструменти їх роботи: з досвіду роботи громади Дніпропетровщини*” (№ 1, 2018), “*Складаємо успішну грантову заявку*” (№ 3, 2019), саморозвитку та підтримки психічного здоров’я (“*Як не згоріти на роботі: поради психолога*” (№ 2, 2018), “*Говорити як лідер: цікаві прийоми для старост*” (№ 3, 2018), “*Селф-брендинг & староста: чи є переваги?*” (№ 2, 2019). Матеріали містять посилання на нормативно-правові акти, що унормовують проблему, яка розглядається у статті. Матеріали наповнені таблицями та схемами, а також важливими повідомленнями, які виокремлюються в тексті рамкою і містять означення – цитата, важливо, довідка. Дописували до рубрики юристи Я. Брусенцова, М. Ковтун, В. Михальська, економіст О. Ковшова, психолог О. Зімовін, фахівець у галузі місцевого самоврядування А. Мацокін.

Перелік виконавчих органів влади, їх чисельний склад, структура, власні та делеговані повноваження, моделі виконкому – все це описано у єдиному матеріалі “Роль старости у виконавчих органах ради” рубрики “Виконавчий комітет та староста” (№ 1, 2016) (автор – А. Мацокін), що більше не висвітлювалася у жодному числі газети. Ще одним розділом, що зустрічається лише раз, був “Коментар до законодавства” (№ 2, 2021), в якому головний редактор Я. Брусенцова коментувала законопроект № 4535 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старости”.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інформаційно-аналітична юридична газета для нефахівців з’явилася на ринку періодичних видань України у 2016 р. і завершила своє існування у 2022 р. Засновником та видавцем газети був видавничий дім “Фактор” (ТОВ “ФАКТОР-МЕДІА”) (м. Харків) за підтримки Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO. Газета створювалася у час проведення реформи місцевого самоврядування, появи нового для цієї системи інституту – старости. Метою видання було створити власне періодичне видання, яке було б витлумачувало важливі юридичні проблеми, сприяючи послідовному виробленню юридичної грамотності керівників територіальних громад, виданню, яке дуже швидко реагує на потреби в інформаційному забезпеченні роботи старости через аналіз норм законодавства.

Газета виходила українською мовою як кварталник, за винятком 2016 року (два випуски) та 2022 року – одинадцять випусків (винятково у електронному форматі), обсягом 48 сторінок формату А4, у чорно-білому вирішенні. Тираж видання суттєво різнилось впродовж історії його існування: від однієї до чотирьох тисяч примірників.

Редколегія видання складалася з фахівців багатьох спеціальностей. Були це юристи – науковці та практики, економісти та фінансисти, психологи, фахівці в царині місцевого самоврядування, а також старости селищ об’єднаних територіальних громад. Незмінним головним редактором упродовж усіх років існування газети була Яна Брусенцова – директор департаменту видань для публічно-правової сфери, головний редактор видання “Місцеве самоврядування”, юрист, спеціаліст із питань децентралізації.

Рубрикація видання була сталою, що сприяло чіткій орієнтації читачів-нефахівців у тематичному наповненні змісту. Більшість рубрик повторювалися із номера у номер, як-от “Староста – посадова особа”, “Повноваження старости”, “Громада та староста”, в окремих номерах вміщувалися інші рубрики – “Фінанси та майно”, “Судова практика”, “Практикум для старост”, “Тема номера”, а деякі лише у одному випуску – “Виконавчий комітет та старости”, “Виконавчий комітет, рада та староста”, “Дискусійні питання”.

Тематика видання зосереджена на юридичній допомозі керівнику громади – розуміння ним свого правового статусу (права, обов’язки, гарантії діяльності, відповідальність), форм комунікації з громадянами, представниками держави, місцевого самоврядування, бізнесу тощо. Подальше вивчення жанрової специфіки, особливостей формування структури текстів, способу подання інформації, витлумачення основної проблематики сприятиме розумінню формування відповідного типу спеціалізованого видання, його основних завдань і цілей видання, спрямованого на покращення якості юридичної грамотності керівників громад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вступне слово // Радник старости. 2016. № 1. С. 3.
2. Давидченко Т. С. Типоформуючі ознаки та критерії типологічного поділу масмедіа (монографічне вивчення дитячої, молодіжної, жіночої та іншої періодики) // Культура народів Причорномор’я. 2007. № 120. С. 169–172.
3. Ділова преса України : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2019. 154 с.
4. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост”. 2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1638-20/#Text>.
5. Іванов В. Ф. Соціологія масової комунікації : навч. посіб. Київ : Центр вільної преси, 1999. 210 с.
6. Каталог видань України “Преса поштою” на 2023 рік (I півріччя). URL : http://library.zp.edu.ua/catalog_price/katalog_ukraina_2023_1_zagalnoderj.pdf.
7. Негода В. Вступне слово / В. Негода, О. Гарнець // Радник старости. 2016. № 1. С. 2–3.
8. Недопитанський М. Сучасна українська періодика: типологічний аспект. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1553>.
9. Недопитанський М. Молодіжна преса як фактор соціалізації: тенденції, проблематика, тематика: (1985 – 1990 роки) : дис. канд. філ. наук : 10.01.10. Київ, 1992. 190 с.
10. Садівничий В. Типологічна система спеціалізованої медичної преси (на прикладі видань наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.) // Журналістика. 2014. № 14. С. 57–70.
11. Factor / FactorMedia. 2022. URL : <https://i.factor.ua/ukr/>.
12. Фісенко, Т. В. До питання про класифікацію спеціалізованих видань // Обрії друкарства. 2019. № 1 (7). С. 206–216. Doi: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1\(7\).169580](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1(7).169580).
13. Хітрова Т. Типологічні особливості періодичної преси. Запорізького краю (1904–1920pp.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.08. “Теорія та історія журналістики”. Київ, 2007. 312 с.
14. Чому старості потрібен журнал, а не посібник? // Громадське радіо. 2019. URL : <https://hromadske.radio/podcasts/inshyy-ranok/chomu-starosti-potriben-zhurnal-a-ne-posibnyk>.
15. Шевченко В. Типологія сучасних журналів – засіб вивчення світогляду суспільства // Наукові записки Інституту журналістики. 2007. № 28. С. 35–39.
16. Українська преса в Україні та світі. Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2007–2014. Т. 1–4.

REFERENCES

1. Vstupne slovo. [Introduction]. (2016). Radnyk starosty. No. 1. P. 3.
2. Davydchenko, T. (2007). Typoformuiuchi oznaky ta kryterii typolohichnoho podilu masmedia (monohrafichne vyvchennia dytiachoi, molodizhnoi, zhinochoi ta inshoi periodyky). [Type-forming features and

criteria for the typological division of mass media (monographic study of children's, youth, women's and other periodicals)]. *Kultura narodov Prychernomoria*. No. 120. P. 169–172.

3. Dudchenko, L. (2019). *Dilova presa Ukrainy*. [Business press of Ukraine]. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet. 154 p.

4. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rozvytku instytutu starost”. [The Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Development of the Institute of Elders”]. (2021). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1638-20/#Text>.

5. Ivanov, V. (1999). *Sotsiologia masovoi komunikatsii*. [Sociology of mass communication]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy. 210 p.

6. Katalog vydan Ukrainy “Presa poshtoiu” na 2023 rik (I pivrichchia). [Catalog of publications of Ukraine “Press by mail” for 2023 (I half year)]. Kyiv : DK “Presa”, 2022. URL : http://library.zp.edu.ua/catalog_price/katalog_ukraina_2023_1_zagalnoderj.pdf.

7. Nehoda, V. & Harnets, O. (2016). Vstupne slovo [Introduction]. *Radnyk starosty*. No. 1. P. 2–3.

8. Nedopytanskyi, M. (2006). Suchasna ukrainska periodyka: typolohichniy aspekt. [Modern Ukrainian periodicals: typological aspect]. URL : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1553>.

9. Nedopytanskyi, M. (1992). Molodizhna presa yak faktor sotsializatsii: tendentsii, problematyka, tematyka: (1985 – 1990 roky). [The youth press as a factor of socialization: trends, problems, topics: (1985 – 1990 years)]. Kyiv. P. 190.

10. Sadvynychyi, V. (2014). Typolohichna systema spetsializovanoi medychnoi presy (na prykladi vydan naddniprianskoi Ukrainy sereidyny XIX – pochatku XX st.). [Typological system of the specialized medical press (on the example of publications of Trans-Dnieper Ukraine of the middle of the 19th - beginning of the 20th century)]. *Zhurnalistyka*. No. 14. P. 57–70.

11. Factor. (2023). *Factor.ua*. URL : <https://i.factor.ua/ukr/>.

12. Fisenko, T. (2019). Do pytannia pro klasyfikatsiiu spetsializovanykh vydan [On the issue of classification of specialized publications]. *Obrii drukarstva*. No. 1 (7). P. 206–216. Doi: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1\(7\).169580](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1(7).169580).

13. Khitrova, T. (2007). Typolohichni osoblyvosti periodychnoi presy Zaporizkoho kraiu (1904–1920 rr.). [Typological features of the periodical press. Zaporozhye region (1904–1920)]. Kyiv. 312 p.

14. Chomu starosti potriben zhurnal, a ne posibnyk? [Why does old age need a magazine, not a manual?]. *Hromadske radio*. 2019. URL : <https://hromadske.radio/podcasts/inshyy-ranok/chomu-starosti-potriben-zhurnal-a-ne-posibnyk>.

15. Shevchenko, V. (2007). Typolohiia suchasnykh zhurnaliv – zasib vyvchennia svitohliadu suspilstva. [Typology of modern magazines – a means of studying the worldview of society]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*. No. 28. P. 35–39.

16. Romanyuk, M. (Ed.). (2007–2014). *Ukrainska presa v Ukraini ta sviti. Istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia*. [Ukrainian press in Ukraine and the world. Historical and bibliographical research]. Lviv. T. 1–4.

Zoriana Haladzhun

“RADNYK STAROSTY” AS A MODEL OF A LEGAL NEWSPAPER FOR NON-SPECIALISTS

The role of the media is determined by the irsocial purpose, which is primarily to inform and shape public opinion. The division of the press according to the nature of its audience is one of the main criteria for classifying the media, where along with specialized publications for specialists in a particular field the reare newspaper sand magazines for non-specialists. As a rule, these editions publish professional information, trying to present it in a form understandable and able to a person who does not have professional knowledge in general and special terminology to satisfy his other information needs to the maximum extent possible. We focused our attention on the legal information and analytical newspaper for non-legal professionals – “Radnyk Starosty”, which presents legal information in an interesting and understandable form.

An important step in the study of specialized publications that covered legal issues in various ways is to identify and analyze their thematic and typological specificity. The study of the socio-political conditions for the development of this type of specialized press, the peculiarities of the activities of editorial boards, and the problematic and the maticep has is gives us an understanding of the marke

needs interms of information requests and requirements of society in the modern historical period, determines the necessary competencies of the author's team to create legal content demanded by the audience, and also reveals the possibilities of the existence of an original press that can not in any way be a Ukrainian analogue of an international corporation.

The specialized press, which functioned and developed in independent Ukraine, is now gradually attracting the research attention of scholars. However, the corpus of legal publications belonging to the specialized press remains poorly researched to day. Since the system of legislation of each country is unique and original, the impact of globalization processes on such publications is less significant and is mostly manifested in the forms of information presentation and platforms on which they are placed, rather than in the content they produce. The specialized legal press for a narrow audience – in this case, for non-legal professionals – has not been the subject of research by communication scholars in general, nor has the thematic and typological image of publications, in particular the news paper “Radnyk Starosty” (Kharkiv, 2016–2022), which was published for this readership, has been studied. We define this audience, which the founders of the news paper were focused on, by the concept of “non-specialists”, i. e. persons who do not have a professional legal education, but in connection with the tasks they perform must be sufficiently legally literate.

The aim is to study the peculiarities of forming legal knowledge in a newspaper for non-specialists.

The objectives are to summarize the experience of the editorial board of the publication “Radnyk Starosty” (2016–2022) in creating a model of a legal newspaper for non-specialists.

Thematic and typological features of a number of periodicals are considered in the works of T. Davydchenko, V. Ivanov, M. Nedopytanskyi, T. Khitrova and other scholars. Most researchers point out that the main characteristics of the specialized press are the parameters of the problematic and thematic focus and the nature of the audience. T. Fisenko proposes a marketing approach to the distribution of such magazines. Researcher V. Shevchenko presents the components of the division of journals by readership, where she distinguishes publications for specialists, for a wider range of readers, and for certain groups of readers, but at the same time notes that journals of the same thematic focus can be intended for both specialist and a wider range of readers. The typology of specialized publications is discussed in detail in the monograph “Business Press of Ukraine” by L. Dudchenko, in which the author notes that “the main catalyst for the development of business media is the readership and its readiness to perceive economic information”. The typological system of specialized medical press, which is based on two basic principles: the audience factor and the goals of communication activity, was proposed by V. Sadvynychyi.

Key words: “Radnyk Starosty”, legal newspaper, press of Ukraine, information and analytical publication, journalism, editorial board, frequency, circulation, issues, section.